

selektivnost migracije radne snage iz sela u grad: primjer hrvatske

maria
oliveira-roca

institut za društvena
istraživanja sveučilišta u
zagrebu, zagreb,
hrvatska – jugoslavija

primljeno travnja 1990.

uvod

—> Premda je bilo dosta istraživanja o selektivnosti migracije u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju, malo se postiglo u pogledu izrade opće teorije selektivnosti migracije. Pitanje je, međutim, je li uopće potrebno doći do takvih generalizacija, budući da se nije došlo do općeprihvaćenih zaključaka o uzrocima i posljedicama migracije. Riječ je o procesu koji se odvija pod različitim ekonomskim, socijalnim i drugim okolnostima, koje utječu na intenzitet njegove selektivnosti (Shaw, 1975).

Koristeći pristup teorije modernizacije Browning (1971 u Roberts, 1978:99) smatra da je selektivnost migracije opće obilježje početnih faza industrijalizacije i urbanizacije. Međutim, s vremenom se selektivnost migracije smanjuje.

Na osnovi analize podataka terenskog istraživanja uspoređene su socioekonomske karakteristike migranata selo-grad s gradskom i seoskom nemigrantskom radnom snagom. Također su aktivni ekonomski migranti – međugradski, međuseoski i migranti iz sela u grad komparirani prema spolu, dobi, obrazovanju, zanimanju, djelatnosti, dohotku i društvenu položaju.

Socioekonomska struktura i položaj migranata selo-grad uglavnom su bolji nego u autohtone seoske radne snage, a lošiji nego u nemigrantskog gradskog stanovništva. Među samim migrantima najbolje karakteristike i društveni status imaju međugradski, najgoru socioekonomsku strukturu imaju međuseoski migranti, a u srednjem su položaju migranti iz sela u grad.

Spomenute razlike mogu se djelomično protumačiti više kao posljedica nejednakosti između strukture urbane i ruralne privrede, te razine obrazovanosti ruralnoga i urbanog stanovništva u početku najintenzivnije etape migracije selo-grad, nego kao rezultat razlike u profesionalnoj mobilnosti autohtonoga i selidbenog stanovništva.

U recentnijim razdobljima sve više migriraju stanovnici gradskih a sve manje seoskih područja. Ovo je djelomično rezultat činjenice da sve složenija struktura privrede nekoga urbanog područja zahtijeva sve bolju kvalifikacijsku strukturu radne snage, te je veća vjerojatnost da će se takva radna snaga naći u drugim gradskim područjima. Demografske su rezerve seoskih područja također sve manje, jer, mada se migracija selo-grad slabo smanjuje, prirodni je priraštaj u većini sela negativan.

Noviji migranti sličniji su stanovništvu područja porijekla u pogledu bračnog statusa, obrazovanja, radnog iskustva, itd. Argument je da rano odseljavanje disproporcionalno smanjuje raspoloživost onih s izvanrednim kvalifikacijama, te se tako slijedeći migranti regrutiraju iz kontingenata čije su karakteristike slične onima za cijelu populaciju područja porijekla.

Skeldon (1977) tvrdi da je migracija selektivna s obzirom na sudjelovanje određenih društvenih grupa područja porijekla.

Neke će sudjelovati u ranijim etapama urbanizacije, a neke u kasnijim, i to u različitim oblicima prostorne mobilnosti — ovisno o stupnju društveno-ekonomske razvijenosti cijelog područja porijekla.

Dugo se tvrdilo da muškarci više od žena migriraju iz sela u grad zbog ekonomskih razloga. Međutim, novija istraživanja u svijetu ukazuju na to da je učestalost žena u ovom tipu migracije u pozitivnoj korelaciji sa stupnjem socioekonomske razvijenosti, odnosno veličinom stope aktivnosti žena (Ogden, 1984; Shaw, 1975; Lattes, 1984). Međutim, u dosta slučajeva struktura urbane privrede koja uvjetuje i potražnju za određenom radnom snagom umnogome utječe na **selektivnost po spolu** (Roberts, 1978; Wertheimer-Baletić, 1982: 202; Oliveira-Roca, 1983).

Izgleda da je **dob** jedina varijabla koja je dokazala svoju univerzalnost kao diferencirajuća u proučavanju selektivnosti migracije, bez obzira na stupanj društvenog razvoja pojedinih zemalja, odnosno regija. Među migrantima najviše je mladih odraslih muškaraca, onih kojima je bilo između 18 i 35 godina u vrijeme preseljenja (Shaw, 1975; Ogden, 1984; »Selected Demographic...«, 1986).

Mnoga istraživanja o ekonomskoj migraciji ukazuju na to da migranti imaju viši **stupanj obrazovanja** od nemigranata, stanovnika seoskih područja, a niži stupanj u odnosu na gradsko autohtono stanovništvo (Lattes, 1984; Roberts, 1978; Bock i Iutaka, 1969).

Iz istraživanja o **profesionalnoj strukturi** migranata proizlazi da je u ranijim etapama socioekonomskog razvoja izražena negativna selektivnost migranata po zanimanju, to jest da prevladava nekvalificirana ili polukvalificirana radna snaga. S višim razvojem u migraciji prevladava sve kvalificiranija radna snaga i povećava se broj stručnjaka, a to je usko povezano s povišenjem nivoa obrazovanosti stanovništva područja porijekla (Browning, 1971; Roberts, 1978; Lattes, 1984). To također implicira da selektivnost specifičnih zanimanja može biti funkcija potražnje i ponude za tim zanimanjima u određenom vremenu (Wertheimer-Baletić, 1982:202).

Mnoga empirijska istraživanja upućuju na to da većina migranata sa sela pri dolasku u grad nalazi zaposlenje u tradicionalnom sektoru urbane privrede, to jest u onim nisko-produktivnim, odnosno niskoakumulativnim **djelatnostima** koje traže radnike s niskom stručnom spremom. Zapošljavaju se uglavnom u industriji, građevinarstvu, trgovini. U zemljama u razvoju, osim u tradicionalnom tzv. formalnom sektoru privrede, migranti mogu naći zaposlenje i u tzv. neformalnom sektoru gradske privrede (u većini slučajeva samostalno). U Jugoslaviji to uglavnom odgovara »radu u fušu« (Todaro, 1975; Goldstein, 1979; Stretton, 1981).

Dosta je radova koji pokušavaju dokazati da su razlike u razini **dohotka** između ruralnih i urbanih područja jedan od najvažnijih uzroka migracije. Time se, dakle, pretpostavlja, a u većini slučajeva je potvrđeno, da migranti selo-grad imaju veći dohodak od nemigrantskog seoskog stanovništva. Međutim, u pogledu razlika u nivou dohotka između migranata i autohtonog gradskog stanovništva, nije se još došlo do općeprihvatljivog zaključka. Čini se da te razlike umnogome ovise o općem nivou socioekonomske razvijenosti ruralnih i urbanih područja, a time i o razlikama u obrazovnoj i, osobito, profesionalnoj strukturi migranata i nemigranata, kao i o zahtjevima modernog sektora urbane privrede za radnom snagom (Speare i Harris, 1986; Lattes, 1984; Skeldon, 1986).

Ne postoje čvrsti dokazi iz empirijskih istraživanja da je društveni položaj značajna i općeprihvaćena diferencirajuća varijabla u selektivnosti migracije. Koja društvena grupa prevladava u migraciji umnogome ovisi o tipu o kojemu je riječ s obzirom na razloge za pokretljivost, kao i o razini razvijenosti ruralnih i urbanih područja (»Migration from...«, 1976; Speare i Harris, 1986; Nelson, 1976; Rempell i Lobdell, 1977).¹⁾

Ovom se analizom nastoji ukazati na valjanost takvih pretpostavki u slučaju migracije radne snage Hrvatske. Uspoređuju se socioekonomske karakteristike migranata selo-grad sa gradskim, odnosno seoskim nemigrantima. Nadalje, kompariraju se sociodemografska obilježja međugradske, međuseoske i migracije radne snage iz sela u grad. U proučavanju selektivnosti prostorne pokretljivosti stanovništva koriste se najčešće slijedeća obilježja: spol, dob, obrazovanje, zanimanje, djelatnost, dohodak, društveni položaj.

U analizi su korišteni rezultati terenskog istraživanja provedenog 1984/1985. o društvenoj strukturi R Hrvatske, u okviru makroprojekta »Sociokulturni razvoj«. ²⁾ Obuhvaćeni su zaposleni u udruženom radu, obrtnici i individualni poljoprivrednici. Riječ je o reprezentativnom uzorku od 2.710 ispitanika, od kojih je 50,4% bilo migranata.

Jedno važno ograničenje jest da se analiza i interpretacija podataka može vršiti samo na razini republike. Također treba imati u vidu da dio migrantske radne snage nije još bio u aktivnom kontingentu stanovništva u vrijeme preseljenja, osobito prvog.

razlike u demografskoj i socioekonomskoj strukturi migrantske i nemigrantske radne snage hrvatske

Nema gotovo nikakvih razlika u strukturi po spolu između gradskoga autohtonog i migrantskog stanovništva sa sela (tablica 1). Naime u jednoj i drugoj populaciji muškarci čine nešto više od polovine aktivnog stanovništva. Nasuprot tome, spolna struktura nemigrantske radne snage seoskih područja dosta je različita od one za migrante. Naime, premda u obje populacije prevladavaju muškarci, ima ih relativno puno više (71,9%) među autohtonim ruralnim aktivnim stanovništvom nego među migrantima iz sela u grad (57,2%). Ovakvo stanje odnosa broja muškaraca i žena u migrantskoj i nemigrantskoj radnoj snazi ruralnih i urbanih područja odraz je strukture njihovih privrednih djelatnosti jer je veća ponuda i veće su mogućnosti zaposlenja za žensko stanovništvo u urbanima nego u ruralnim područjima, osobito u recentnijim razdobljima kada je sve više žena sa sela koje se školuju za izvanpoljoprivredne djelatnosti.³⁾

U usporedbi s autohtonim stanovništvom gradskih i seoskih područja, u 1985. **dobna je struktura** migranata iz sela u grad mlađa od strukture ruralnog, a starija od urbanog nemigrantskog stanovništva (tablica 2). To je još jedna potvrda da se najintenzivnija etapa migracije selo-grad dogodila u ranijim razdobljima i da su, kao posljedica toga, ruralna područja postala mjesto stanovanja i rada starijeg stanovništva.⁴⁾

Nema bitnih razlika u **obrazovnoj strukturi** između migranata iz sela u grad i autohtone gradske radne snage, mada je udio visokoškolovanih među nemigrantima veći (tablica 3). Međutim, komparirajući taj isti kontingent migranata

- 1) U Jugoslaviji je veoma mali broj istraživanja koja su se posvetila proučavanju ove problematike (Mihajlović, 1961; Mitrović, 1969; Rančić, 1981; Vogelink, 1971; Vresk, 1972; Topolovac, 1982). To je najviše zbog toga što ne postoje popisni podaci o sociodemografskim karakteristikama migranata, osim po spolu i dobi, a rijetko su provedena terenska istraživanja na većim područjima.
- 2) To su istraživanje u 1984-1985. proveli Institut za društvena istraživanja i Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a u okviru srednjoročnog razdoblja programa SIŽ-a za znanost. O tom istraživanju detaljnije vidi tematski broj Revije za sociologiju, 1986, broj 1-4: »Istraživanje društvene strukture«, 209 str.
- 3) U 1981. više od desetine žena stanovnica ruralnih naselja je imao više od osnovnog obrazovanja, a taj udio je najvjerojatnije znatno veći za žensko stanovništvo mlade od 40 godina.
- 4) Godine 1981. u Hrvatskoj je 17% ukupnog stanovništva koje je živjelo izvan urbanih područja bilo starije od 59 godina, dok za gradska naselja taj udio iznosi tek 12%.

s autohtonim seoskim aktivnim stanovništvom očita je razlika u stupnju obrazovanosti u korist migranata. Na primjer, petina migranata završila je višu ili visoku školu dok je u autohtonom stanovništvu njihov udio tek 8%. Pozitivna selekcija migranata dovela je do toga da ruralna područja postanu područja stanovanja radne snage s nižim stupnjem obrazovanja, a migracija selo-grad pokazala se kao kanal društvene promocije kroz obrazovanje. Međutim, najvjerojatnije je takva selektivnost migracije bila uzrokovana znatnim razlikama u samoj obrazovnoj strukturi ruralnoga i urbanoga stanovništva u vrijeme početka najintenzivnije etape migracije selo-grad.

Profesionalna struktura autohtone gradske radne snage nešto je povoljnija od migrantske radne snage seoskog porijekla (tablica 4). Naime kod nemigranata zastupljeniji su stručnjaci i službenici nego kod migranata, mada je udio rukovodilaca među potonjima gotovo dvostruko veći.⁵⁾ Razlike u strukturi zanimanja migrantskoga i nemigrantskog aktivnog stanovništva seoskog porijekla znatno su veće. Ima puno više službenika, stručnjaka i rukovodilaca među prvima, a radnici, koji su najveća grupa u jednome i drugom kontingentu, čak su brojniji od poljoprivrednika među autohtonim seoskim stanovništvom. Ovdje se najvjerojatnije radi o radnicima komutantima. Takve razlike između migranata i nemigranata pripadnika gradske ili seoske radne snage mogu se protumačiti više posljedicom razlike između strukture urbane i ruralne privrede nego rezultatom razlika u profesionalnoj mobilnosti autohtonoga i selidbenog stanovništva.

Ne postoje značajne razlike između selidbene i gradske autohtone radne snage u pogledu njihove raspodjele prema **djelatnosti** (tablica 5). U oba je kontingenta najviše zaposlenih u industriji, mada su kod migranata tercijarne, a kod nemigranata kvartarne djelatnosti na drugom mjestu po zastupljenosti.⁶⁾ S druge strane, kako se moglo i očekivati, migrantsko aktivno stanovništvo znatno se razlikuje od nemigrantskog seoskog stanovništva. To je opet rezultat bitnih razlika u strukturi urbane i ruralne privrede, to jest u prevladavanju određenih djelatnosti.

Migrantski kontingent seoskog porijekla na nižem je **društvenom položaju**⁷⁾ (tablica 6) od nemigrantskog gradskog stanovništva. Na primjer, kod nemigranata najbrojniji su oni na srednjem položaju, a slijede oni na nižem i višem položaju. S druge strane, najviše je migranata s nižim, najnižim te srednjim statusom. Jedino je udio političara i direktora znatno veći u slučaju migranata. S druge strane, migranti seoskog porijekla imaju više pripadnika viših društvenih slojeva u odnosu na autohtono ruralno stanovništvo: dvije trećine čine seljaci i nekvalificirani ili polukvalificirani radnici. U prvom kontingentu gotovo polovinu čine službenici i VKV/KV radnici, a znatan je broj intelektualaca i rukovodilaca. Jasno je, dakle, da migracija selo-grad pridonosi društvenoj promociji — ali samo do određene granice.

Gotovo nema razlika u nivou **dohotka**⁸⁾ između nemigrantskoga i selidbenog gradskog stanovništva seoskog porijekla, a one koje postoje nešto su u korist domaćinstava autohtone radne snage (tablica 7). S druge strane, migranti selo-grad u znatno su boljem materijalnom položaju od seoskog stanovništva koje se nikada nije selilo: na primjer, oko 88% nemigranata pripada dvjema najnižim kategorijama dohotka, dok je taj udio među migrantima 62%.

-
- 5) Ta se razlika odnosi najviše na starije migrante sa sela, a najvjerojatnije više se radi o političkim, nego o privrednim rukovodiocima.
  - 6) Ovdje kvartarne djelatnosti obuhvaćaju društvene djelatnosti, financijske usluge, te društveno-političke organizacije i zajednice.
  - 7) Slijedeće su kategorije društvenog položaja: najniži (NKV/PKV radnici), niži (KV/VKV radnici), srednji (službenici), viši (stručnjaci i niži rukovodioci), najviši (politički i privredni rukovodioci), seljaci i obrtnici.
  - 8) Ovdje se radi o prosječnom mjesečnom dohotku po članu domaćinstva. Kategorije su sljedeće: najniži, niži, srednji, viši i najviši. Ne navode se svote jer se radi o podacima iz 1985.

sociodemografske karakteristike migracijske radne snage prema tipu naselja rođenja i stanovanja⁹⁾

U godini 1985, to jest u vrijeme anketiranja, gotovo polovina od ukupnog broja migrantske radne snage sudjelovala je u migraciji selo-grad, gotovo trećina u međugradskoj, a manje od četvrtine u međuseoskoj migraciji.

U svim razdobljima prvog preseljenja migranti selo-grad bijahu najbrojniji, a njihov udio povećavao se što je recentniji bio period preseljenja, dok je intenzitet međugradске i međuseoske migracije smanjen (tablica 8). Slabije učestće međugradskih i međuseoskih migranata u recentnijim razdobljima može djelomično biti odraz nedovoljno razvijene mreže naselja, osobito onih srednje veličine, odnosno sve većeg pražnjenja ruralnih područja. Iz analize tih tipova migracije prema vremenu posljednjeg preseljenja proizlazi da udio migracije selo-grad ostaje isti šezdesetih i sedamdesetih godina, dok se međugradska migracija povećala, a međuseoska smanjila. To je djelomično rezultat i činjenice prvo, da struktura privrede zahtijeva složeniju kvalifikacijsku strukturu radne snage, te je veća vjerojatnost da će se takva radna snaga naći u urbanim područjima; i drugo da međugradski migranti sele više puta od migranata selo-grad, a osobito više od međuseoskih migranata. Naime, manje od petine međuseoskih migranata, odnosno oko trećine migranata selo-grad preselilo se više puta, dok se oko 42% međugradskih migranata ponovno preselilo.

Kombinirajući udaljenost i tip naselja proizlazi da su međuseoski migranti najbrojniji u lokalnoj migraciji, migranti selo-grad u međuopćinskoj, a međugradski migranti u međurepubličko-pokrajinskoj migraciji, premda su samo nešto manje prisutni migranti selo-grad (tablica 9). Takva konstatacija potvrđuje generalizaciju o migraciji da što je veća udaljenost, to je veće učestće stanovništva sa višim stupnjevima obrazovanja i složenijim zanimanjima, odnosno stanovništva urbanih područja.

Međugradski, međuseoski, te migranti selo-grad bitno se razlikuju po većini sociodemografskih karakteristika, a osobito po razini obrazovanosti, djelatnosti u kojima su počeli raditi, te po svom društvenom položaju. Razlike nisu znatne kad je riječ o **spolno-dobnoj strukturi migranata**, mada postoje (tablični prilog 1).

Muškarci prevladavaju u međuseoskoj i migraciji iz sela u grad, dok su žene većina u međugradskom preseljenju. Ovaj potonji tip migracije ima najmlađu dobnu strukturu. Razlog za to može se naći u višem stupnju obrazovanja stanovništva urbanih područja, što može biti djelomično uzrok veće prostorne mobilnosti gradske nego seoske omladine i seoskih žena.

Međugradski migranti imali su najbolju **obrazovnu strukturu** u vrijeme preseljenja. Preko četvrtine imalo ih je završenu višu ili visoku školu. S druge strane, više od polovine migranata selo-grad, te tri četvrtine međuseoskih migranata imalo je nepotpunu ili završenu osnovnu školu. U 1985. većina je migranata sve tri grupe imala nešto bolju obrazovnu strukturu u usporedbi s vremenom preseljenja. Najviši stupanj obrazovanja i dalje su imali međugradski, a najniži međuseoski migranti.

Spomenuta tri tipa migranata znatno su se razlikovala u periodu odmah nakon preseljenja po svojem **društvenom položaju**.¹⁰⁾ Najbolji status opet su imali međugradski migranti, a najgori međuseoski. Naime, dok je bilo tek 7,2% međuseoskih migranata, te 60,8% međugradskih migranata na srednjem, višem ili najvišem položaju, službenici, stručnjaci ili rukovodioci predstavljali su gotovo trećinu migranata iz sela u grad. Društveni status ta tri tipa migranata

9) Ovdje je korištena klasifikacija naselja iz popisa stanovništva 1971, po kojoj se ona dijele na seoska, mješovita i gradska ovisno o veličini (broju stanovnika) i udjelu poljoprivrednog stanovništva, koje je autor Miloš Macura (vidi »Metodološke napomene« Popisa stanovništva 1981). Nadalje, ovdje je riječ samo o onim tipovima koji su najčešći, to jest, o migrantima selo-grad, međugradskim i međuseoskim migrantima koji sveukupno, prema Popisu stanovništva 1971, čine gotovo 75% ukupnog broja migranata u Hrvatskoj.

10) U analizu su ušli samo oni migranti koji su se odmah uključili u radnu snagu pri doseljavanju. Izgleda, međutim, da se velik broj migranata nije odmah uključio, nego je najvjerojatnije nastavio školovanje.

nije se bitno mijenjao za većinu migranata. U 1985. još je uvijek više od polovine migranata selo-grad, te 84,1% međuseoskih migranata pripadalo radništvu, dok je takvih oko četvrtine međugradskih migranata. Kao odraz toga najbolji je materijalni položaj potonjih migranata dok je najlošiji međuseoskih migranata. Na primjer, dok je gotovo petina međugradskih u kategoriji srednjeg dohotka, toj kategoriji pripada tek 8,8% migranata selo-grad, a tek 5,0% međuseoskih migranata. To je opet rezultat nejednakosti između ruralnih i urbanih prostora u pogledu društvenog statusa njihova stanovništva.

Struktura po djelatnosti također je bila bitno drukčija: međuseoski migranti najviše rade u poljoprivredi, ribarstvu ili šumarstvu, migranti selo-grad prvenstveno u industriji i građevinarstvu, a najviše je međugradskih migranata u tercijarnim djelatnostima. Nije bilo velike fluktuacije migrantske radne snage među djelatnostima od posljednjeg preseljenja. Može se, dakle, reći da je socioekonomska struktura migracijske radne snage odraz strukture privrede i/ili stupnja socioekonomskog razvoja područja porijekla.

zaključak

Osnovni nalazi analize sociodemografskih karakteristika migracijske i autohtone gradske i seoske radne snage, te obilježja međugradске, međuseoske i migracije selo-grad jesu sljedeći:

— U 1985. gotovo nije bilo razlika u spolnoj strukturi gradske autohtone i migrantske radne snage. U obje populacije prevladavaju muškarci. Migranti su stariji od nemigranata, stanovnika gradova. Mada male, postoje statistički značajne razlike u obrazovnoj i profesionalnoj strukturi i društveno-ekonomskom položaju gradskog autohtonog i migrantskog aktivnog stanovništva, s tima da su sva ta obilježja povoljnija kod nemigranata. Kao posljedica toga migrantska grupa nešto je na nižem društvenom položaju od prve.

— Postoje znatno veće razlike u demografskoj i socioekonomskoj strukturi, te društvenom i materijalnom statusu migrantskog gradskog aktivnog stanovništva seoskog porijekla i autohtone seoske radne snage, i to na štetu potonje grupe.

— Spomenute razlike u socioekonomskim karakteristikama između migranata i nemigranata pripadnika gradske ili seoske radne snage mogu se djelomice protumačiti više kao posljedica razlike između strukture urbane i ruralne privrede, te razine obrazovanosti ruralnoga i urbanog stanovništva u vrijeme početka najintenzivnije etape migracije selo-grad, nego kao rezultat razlika u profesionalnoj mobilnosti autohtonog i selidbenog stanovništva.

— Što je recentnije razdoblje preseljenja, to je manji udio međuseoskih migranata, a sve je veći udio međugradskih migranata. Očito je to, prvo, djelomično rezultat činjenice da sve složenija struktura privrede nekoga urbanog područja zahtijeva sve bolju kvalifikacijsku strukturu radne snage, te je veća vjerojatnost da će se takva radna snaga naći u drugim gradskim područjima; drugo, demografske rezerve seoskih područja sve su manje čak i u drugim krajevima zemlje, jer, mada se migracija selo-grad slabo smanjuje, prirodni je priraštaj u većini sela negativan.

Može se, dakle, reći da migracija utječe na **homogenizaciju** demografske i društvene strukture ruralnih i **heterogenizaciju** urbanih područja.

literatura

- BOCK, E. W. i S. IUTAKA: Rural-Urban Migration and Social Mobility: The Controversy of Latin America, *Rural Sociology*, 1969, br. 3, str. 343–355.
- BROWNING, H.: Migration Selectivity and the Growth of Large Cities in Developing Societies, *National Academy of Sciences*, 1971, str. 273–314.
- GOLDSTEIN, S.: Research Priorities and Data Needs for Establishing and Evaluating Population Redistribution Policies, Bangkok: UN/UNFPA Workshop on Population Distribution Policies in Development Planning, 1979, 61. str.
- LATTES, A.: Territorial Mobility and Redistribution of the Population: Recent Developments u: *Population Distribution, Migration and Development — International Conference on Population, Proceedings of the Expert Group on Population Distribution, Migration and Development, Hammamet, Tunisia, 1983*, New York: United Nations, 1984, str. 74–106.
- Migration from Rural Areas: The Evidence from Village Studies, Delhi, 1976, 228 str.
- MIHAJLOVIĆ, V.: Ko odlazi a ko ostaje na selu u Vojvodini?, *Poljoprivreda i zadrugarstvo*, Beograd, god. 8/1961, br. 9, str. 14–17.
- MITROVIĆ, Lj.: Demografske i proizvodno-ekonomske karakteristike starijih domaćinstava u selima belopalančke opštine, *Ekonomika poljoprivrede*, Beograd, god. 19/1972, br. 10, str. 11–19.
- NELSON, J.: Sojourners versus New Urbanites: Causes and Consequences of Temporary versus Cityward Migration in Developing Countries, *Economic Development and Cultural Change*, 1976, br. 4, str. 721–757.
- OGDEN, P.: Migration and Geographical Change, Cambridge: University Press, 1984, 108 str.
- OLIVEIRA-ROCA, M.: Migracija stanovništva u: Dugoročne promjene u ekonomsko-socijalnoj strukturi stanovništva i zaposlenosti — Knjiga III: Migracija i depopulacija, Zagreb: IDIS, 1983, str. 1–87.
- RANČIĆ, M.: Regionalne karakteristike obnavljanja i preseljavanja stanovništva u SR Srbiji, Četrnaesti godišnji sastanak Saveza statističkih društava Jugoslavije / Novi Sad, 30. sept. 1 i 2. okt. 1981. / saopćenje, 14 str.
- REMPELL, H. i R. A. LOBDELL: The Impact of Rural-Urban Migration in Low Income Economies, *WEP paper, chapter 6: A Typology of Rural Decision Making*, 1977, str. 114–170.
- Revija za sociologiju, 1986, broj 1-4: "Istraživanja društvene strukture", 209 str.
- ROBERTS, K.: *Cities of Peasants: The Political Economy of Urbanization in the Third World*, London: Edmond Arnold Editions, 1978, 207 str.
- Selected Demographic and Social Characteristics of the World's Children and Youth, New York: United Nations, Department of International Economic and Social Affairs, 1986, 100 str.
- SHAW, R.: Migration Theory and Fact: A Review and Bibliography of Current Literature, *Bibliography Series no. 5*, Philadelphia: Regional Science Research Institute, 1975, 203 str.
- SKELDON, R.: On Migration Patterns in India during the 1970's, *Population and Development Review*, 1986, br. 4, str. 759–779.
- SPEARE, A. i J. HARRIS: Education, Earnings and Migration in Indonesia, *Economic Development and Cultural Change*, 1986, br. 2, str. 223–244.
- STRETTON, A. W.: The Building Industry and Urbanization in Third World Countries: A Philippine Case Study, *Economic Development and Cultural Change*, 1981, br. 29, str. 325–339.
- TODARO, M. P.: *Internal Migration in Developing Countries*, Geneva: International Labour Office, 1975, 106 str.
- TOPOLOVAC, D.: Selektivnost migracij po narodnosti v SFRJ v razdoblju 1961–1971, *Ekonomika revija*, Ljubljana, 1982, br. 3–4, str. 383–405.
- VOGELNIK, D.: Selitveni tokovi — ruralno-urbana struktura selitev, selitvena selektivnost, Ljubljana: Raziskovalni center Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, Urbanistični Inštitut SR Slovenije, 1971.
- VRESK, M.: Socijalni ugar i drugi oblici napuštanja agrarne aktivnosti kao posljedica emigracije i socijalnog diferenciranja stanovništva, *Geografski glasnik*, Zagreb, 1972, br. 79–88.
- WERTHEIMER-BALETIĆ, A.: Demografija: stanovništvo i ekonomski razvatak, Zagreb: Informator, 1982, 462 str.

PRILOG

Tablica 1

Spolna struktura autohtone gradske i seoske te migrantske radne snage selo-grad, 1985. (u %)

Radna snaga	Spol	
	Muškarci	Žene
a. Gradska autohtona	55,4	44,6
Migrantska	57,2	42,8
b. Seoska autohtona	85,1	14,9
Migrantska	57,2	42,8

a. N=889 Hi-kvadrat=0,2957 p =0,59

Korigirani C=0,086

b. N=1241 Hi-kvadrat=118,9481 p manje od 0,001

Korigirani C=0,4644

Izvor: Podaci terenskog istraživanja o socijalnoj strukturi SR Hrvatske, Institut za društvena istraživanja i Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. 1984-1985.

Tablica 2

Dobna struktura autohtone gradske i seoske te migrantske radne snage selo-grad, 1985.
(u %)

Radna snaga	Dobna struktura				
	Do 29 g.	30-39	40-49	50-59	60 i više
a.Gradska autohtona	31,2	42,3	18,2	6,9	1,4
Migrantska	16,7	42,5	25,0	13,4	2,4
b.Seoska autohtona	18,1	23,4	22,3	24,2	12,0
Migrantska	16,7	42,5	25,0	13,4	2,4

a. N=889 Hi-kvadrat=34,6249 p manje od 0,001

Korigirani C=0,2573

b. N=1241 Hi-kvadrat=83,6912 p manje od 0,01

Korigirani C=0,3340

Izvor: Kao u tablici 1.

Tablica 3

Obrazovna struktura gradske i seoske autohtone te migrantske radne snage selo-grad, 1985.

(u %)

Radna snaga	Školska sprema			
	Osnovna škola	Zanatska škola	Srednja škola	Viša/Visoka škola
a.Gradska autohtona	14,5	30,7	29,6	25,2
Migrantska	19,5	36,4	23,5	20,6
b.Seoska autohtona	61,9	29,8	5,7	2,5
Migrantska	19,5	36,4	23,5	20,6

a. N=889 Hi-kvadrat=10,4864 p manje od 0,01

Korigirani C=0,1479

b. N=1241 Hi-kvadrat=292,3108 p manje od 0,01

Korigirani C=0,5980

Izvor: Kao u tablici 1.

Tablica 4

Profesionalna struktura autohtone gradske i seoske te migrantske radne snage selo-grad, 1985.

(u %)

Radna snaga	Zanimanje					
	Poljoprivrednici	Obrtnici	Radnici	Službenici	Rukovodioci	Stručnjaci
a.Gradska autohtona	0,0	7,6	42,0	24,7	21,9	3,7
Migrantska	0,0	6,6	52,9	18,6	15,1	6,8
b.Seoska autohtona	42,7	0,6	51,2	2,3	2,3	0,9
Migrantska	0,0	6,6	52,9	18,6	15,1	6,8

a. N=889 Hi-kvadrat=19,2200 p=0,00

Korigirani C=0,1901

b. N=1241 Hi-kvadrat=424,4150 p manje od 0,01

Korigirani C=0,6596

Izvor: Kao u tablici 1.

Tablica 5

Autohtona gradska i seoska te migrantska radna snaga selo-grad prema sektoru djelatnosti, 1985.

(u %)

Radna snaga	Sektor djelatnosti			
	Primarni	Sekundarni	Tercijarni	Kvartarni
a.Gradska autohtona	1,9	51,8	21,6	24,7
Migrantska	1,3	54,3	26,6	17,8
b.Seoska autohtona	50,3	38,6	8,0	3,1
Migrantska	1,3	54,3	26,6	17,8

a. N=880 Hi-kvadrat=7,8783 p=0,05

Korigirani C=0,1290

b. N=1191 Hi-kvadrat=362,5462 p manje od 0,01

Korigirani C=0,6616

Izvor: Kao u tablici 1.

Tablica 6

Društveni položaj autohtone gradske i seoske te migrantske radne snage iz sela u grad, 1985.

(u %)

Radna snaga	Društveni položaj						
	Najniži	Niži	Srednji	Viši	Najviši	Obrtnici	Seljaci
a.Gradska autohtona	15,7	25,2	27,3	20,1	3,9	7,9	0,0
Migrantska	22,6	27,2	21,9	14,9	6,8	6,6	0,0
b.Seoska autohtona	25,1	23,6	5,7	1,5	0,8	0,6	42,7
Migrantska	22,6	27,2	21,9	14,9	6,8	6,6	0,0

a. N=889 Hi-kvadrat=15,6935 p manje od 0,01

Korigirani C=0,1702

b. N=1241 Hi-kvadrat=413,1210 p manje od 0,01

Korigirani C=0,6456

Izvor: Kao u tablici 1.

Tablica 7

Materijalni položaj domaćinstava autohtone gradske i seoske te migrantske radne snage selo-grad, 1985.

(u %)

Radna snaga	Materijalni položaj				
	Najniži	Niži	Srednji	Viši	Najviši
a. Gradska autohtona	21,2	33,7	21,5	11,5	12,2
Migrantska	30,2	32,0	19,5	9,5	8,8
b. Seoska autohtona	62,6	25,5	7,2	2,6	2,1
Migrantska	30,2	32,0	19,5	9,5	8,8

a. N=841 Hi-kvadrat=10,1412 p manje od 0,01

Korigirani C=0,1451

b. N=901 Hi-kvadrat=116,6078 p manje od 0,01

Korigirani C=0,4498

Izvor: Kao u tablici 1.

Tablica 8

Migracija radne snage prema tipu naselja rođenja i stanovanja i vremenu prvog preseljenja, 1984/1985.

(u %)

	do 1960	1961-1970	1971-1980	1981-1985
Selo-grad	43,4	31,8	21,3	3,5
Međugradska	51,4	28,3	16,6	3,7
Međuseoska	45,5	32,8	18,3	3,4

N=1016; Hi-kvadrat=6,0283; p=0,42; Korigirani C=0,0768

Izvor: Kao u tablici 1.

Tablica 9

Migracija radne snage prema tipu naselja rođenja i naselja stalnog stanovanja i prema području rođenja i stanovanja, 1985.

(u %)

	Lokalna	Međuopćinska	Međurepublička
Selo-grad	25,0	53,5	21,5
Međugradska	8,7	59,1	32,2
Međuseoska	54,1	32,6	13,3

N=1012; Hi-kvadrat=148,2527; p manje od 0,01;

Korigirani C=0,4844

Izvor: Kao u tablici 1.

The selectivity of rural-urban labour migration: the case of Croatia

Summary

On the basis of an analysis of field-research data, the socio-economic characteristics of rural-urban migrants were compared with the urban and rural non migrant workers. Active economic migrants — inter-urban, inter-rural and rural-urban migrants — were compared from the aspect of sex, age, education, occupation, activity, income and social status.

The socio-economic structure and status of rural-urban migrants is in most cases better than that of the rural non-migrant, and worse than that of the non-migrant urban population. Among the migrants themselves, inter-urban migrants have the best characteristics and social status, followed by rural-urban migrants, and the socio-economic structure of the inter-rural migrants is the worst.

The differences mentioned can sooner be explained by the structural inequality of the urban and rural economies and the different levels of education of the rural and urban populations at the beginning of the most intensive stage of rural-urban migration, than by the different professional mobility in the migrant and non-migrant population.

In recent periods urban inhabitants have been migrating more than rural ones. This is partly the result of the fact that the increasingly complex economic structure of an urban region demands a better occupational structure, and there is a higher probability that such a labour force will be found in other urban areas. The demographic reserves of rural regions are also smaller, because in spite of the fact that rural-urban migration is decreasing slightly,

Селективность миграции рабочей силы из села в город на примере населения Хорватии

Резюме

На основе анализа данных проведенного исследования на местности сделан, сравнительный анализ социо-экономических характеристик мигрантов из села в город, с городским и сельским трудоспособным населением не охваченным процессом эмиграции. Сделан также сравнительный анализ экономически активных мигрантов — из города в город, из села в село и мигрантов из села в город на основании половой и возрастной структуры, уровня образования, профессии, деятельности, доходов и общественного положения.

Социо-экономическая структура и положение мигрантов из села в город более благоприятное чем среди автохтонной сельской рабочей силы и более неблагоприятное среди городского населения. Среди мигрантов, лучшие характеристики и общественное положение обнаружены у междугородных мигрантов, а самая неблагоприятная социо-экономическая структура обнаружена у мигрантов сельской местности, а среднее положение занимают мигранты из села в город.

Эти различия можно только отчасти принять как следствие несходства структуры городской индустрии и сельского хозяйства, уровня образования сельского и городского населения в начале самого интенсивного этапа миграции село-город а только после этого как результат различий в профессиональной подвижности автохтонного населения и переселенцев. В последнее время наблюдаются более интенсивные переселения из города за счет уменьшения миграции из сельской местности. Это отчасти является в результате сложной хозяйственной структуры городской местности

the natural population increase in most of the rural areas is negative.

● требующей более высокий уровень образования рабочей силы, при чем, по всей вероятности, такая рабочая сила будет переселяться и в другие города. Демографические резервы сельской местности снижаются, и несмотря на замедленное уменьшение миграции из села в город, естественный прирост населения в большинстве сельских местностей остается негативным. ●